

ONOMÀSTICA DELS VINEBRANS (SEGLES XIV-XX)

SÍLVIA VEÀ VILA

*Departament de Filologia Catalana.
Universitat Rovira i Virgili. Sòcia del CERE*

RESUM

Aquest article és un resum del treball del mateix nom que va rebre una de les beques de la XXI Convocatòria del CERE. L'objectiu principal d'aquest treball ha estat recollir tots els antropònims referits a la població de Vinebre, localitzats en fonts escrites. Concretament, aquestes fonts són documents que, cronològicament, abracen des de l'any 1329 fins al 1939. En total, es va confeccionar un inventari en el qual s'hi van aplegar 288 entrades; de les quals 250 són cognoms. D'aquesta totalitat de cognoms, 48 pertanyen a població morisca —en el cas de la població sarraïna que s'ha treballat aquí, que visqué al llarg dels segles XIV i XV, no es pot parlar de cognom en el sentit estricte, amb el significat de nom de família, sinó simplement com a segon nom, ja que, de vegades, corresponia al prenom del pare i, altres vegades encara seguia altres sistemes—, 2 dels quals coincideixen amb cristians. També s'hi van recollir 23 àlies o malnoms i 13 prenom. La resta són altres referències.

INTRODUCCIÓ

L'interès de l'onomàstica rau en el seu objectiu últim: la recopilació dels noms propis de lloc i de persona per aportar alguna dada útil per al coneixement de la llengua, per il·lustrar el passat històric, per contribuir a l'estudi de les configuracions geogràfiques, de les expansions urbanes, entre molts altres aspectes.

La quantitat de treballs onomàstics a les nostres contrades —Terres de l'Ebre, en general, i Ribera d'Ebre, en particular— no és gaire elevada i menys pel que fa a l'estudi concret dels cognoms. Per això, aquest treball pretén afegir-hi una modesta col·laboració, concretament, en l'aplec de prenom, cognoms i àlies dels quals s'ha pogut tenir constància al poble de Vinebre.

MATERIAL I MÈTODES

Cal esmentar que no s'ha pogut disposar del tipus de fonts habituals en els estudis onomàstics, com són els que es poden localitzar en els arxius municipal i parroquial, ja que a Vinebre foren destruïts gairebé totalment en el decurs de la Guerra Civil espanyola. Per tant, en principi només es podien localitzar documents a l'Archivo Histórico Nacional (AHN), principalment capbreus procedents de la Comanda Hospitalera d'Ascó, i a l'Arxiu Comarcal de la Ribera d'Ebre (ACRE), el fons documental de la família Domènech-Martí.

Tanmateix, després d'unes quantes recerques més, es van poder localitzar uns quants documents provinents dels arxius municipal i parroquial de Vinebre que van sobreviure en diverses institucions: a l'Arxiu Diocesà de Tortosa (ADTO), a l'Ajuntament de Vinebre i a l'ACRE. A l'ADTO s'hi van poder localitzar uns pocs documents originaris de la parròquia de Vinebre, que van des de 1918 fins a 1926. En un racó de l'arxiu municipal de l'Ajuntament s'hi havien conservat set documents que després van ser cedits a l'ACRE, un amillament, unes llistes de noms, un registre de transmissió de domini, un plànol i un document electoral. I, finalment, també es va tenir notícia de la documentació conservada del Jutjat de Pau de Vinebre. Una part —uns 2 metres lineals de documentació, equivalents a 22 capses—, amb una cronologia al voltant d'entre 1842 i 1942, és la que inclou tota mena d'expedients, com ara referents a eleccions de diputats i altres, circulars, comunicacions de recerca i captura d'àmbit estatal, consells familiars, expedients possessoris, judicis de faltes, judicis verbals i expedients de conciliació, i són dipositats a l'ACRE però encara no estan inventariats i catalogats. L'altra part, la corresponent al registre civil, roman a l'Ajuntament i correspon al mateix període cronològic.

“LA QUANTITAT
DE TREBALLS
ONOMÀSTICS A LES
NOSTRES CONTRADES
—TERRES DE L'EBRE,
EN GENERAL, I
RIBERA D'EBRE, EN
PARTICULAR— NO
ÉS GAIRE ELEVADA
I MENYS PEL QUE
FA A L'ESTUDI
CONCRET DELS
COGNOMS. PER AIXÒ,
AQUEST TREBALL
PRETÉN AFEGIR-
HI UNA MODESTA
COL·LABORACIÓ.”

La tria de les fonts que s'han treballat en aquesta recerca ha volgut incloure la totalitat de les que s'ha localitzat; tanmateix, finalment, se n'ha hagut d'excloure una part quantitativament important, però cronològicament limitada només a un segle (1842-1942): la corresponent al Jutjat de Pau, tant la part dipositada a l'ACRE com la que roman a l'Ajuntament. El motiu no és altre que la dificultat de la consulta a causa del fet, com s'ha dit més amunt, de l'estat en què estan actualment, però que es resolrà en un futur; això és, sense ordenar, ni inventariar, ni catalogar. Es deixa aquesta feina per treballar-la en una altra ocasió i amb motiu d'un altre treball de recerca futur.

Per tant, concretament, els documents consultats, ordenats per arxius de procedència, són els següents. De l'ACRE: els documents referits a Vinebre del Fons de la Família Domènech-Martí. De l'ADTO: una llista o un padró parroquial fet pel capellà de Vinebre, Ramon Piquer, a petició del bisbe de Tortosa, de 1817; les partides sacramentals i defuncions de la parròquia de Vinebre de 1918, el llibre de batejos de 1918, el llibre de matrimonis de 1918, el llibre de difunts de 1918, un conjunt de fulls on es registraren els batejos, els matrimonis i les defuncions dels anys 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924 i 1926, i, finalment, uns fulls relligats que eren el duplicat de les partides sacramentals de la parròquia de Vinebre de l'any 1925: matrimonis, batejos i defuncions. De l'Archivo Histórico Nacional (AHN): una concòrdia entre el comanador d'Ascó i les universitats d'Ascó i de Vinebre de l'any 1562, els capbreus de Vinebre dels anys 1558, 1607, 1639, 1661 i 1734; i *La razón de los derechos, rentas, bienes y feudos pertenecientes a la Encomienda de Azcón, reconocidos por los regidores de las villas de Azcón, Vinebre, la Torre del Español y lugar de Camposines, y diferentes particulares de los tres primeros pueblos del año 1787 según consta en el cabreo de antipocas que obra original en la Recibiduría de la Castellania de Amposta; la cédula de las rentas, bienes y derechos de la encomienda de Azcón, según el cabreo hecho por Dn. Antonio Mosserrat el año 1771, testificado por Juan Bautista Guasqui y Salas, natural de la villa de Miravete. Zaragoza y julio 13 de 1780*. De l'Arxiu Municipal de Vinebre: un document de formació de les llistes del cens electoral, de 20 d'abril de 1894; una llista de noms de persona de 1915, una llista de noms de persona de 1939. D'un particular: els capítols matrimonials de Joan Carim Sentís i Maria Teresa Argilaga Ferré, de 2 de desembre de 1793. I, per acabar, també es van buidar unes quantes obres publicades: *Monedajes de las encomiendas hospitalarias de Ascó, Horta y Miravet (siglo XIV)*; "Prestació d'homenatges de 1349 que l'orde de Sant Joan va exigir als seus vassalls el 1349", dins *La població de les comandes templeres i hospitaleres d'Ascó, Horta i Miravet (segles XII-XIV)*; *Rentas del Castellán de Amposta (Orden del Hospital) en las encomiendas de Ascó, Caspe y Miravet a principios del s. XV*; *Fogatge de 1497: estudi i transcripció*, de Josep Iglésies; *Fogatge de 1553: estudi i transcripció*, de Josep Iglésies; *Historia de las escuadras de Cataluña, su origen, sus proezas, sus vicisitudes intercalada con la vida y hechos de los mas célebres ladrones y bandoleros*, de José Ortega y Espinós.

Les referències abreviades d'aquestes fonts escrites que se citaran a l'article són les següents, ordenades alfabèticament:

ACRE340-62-T2-6, 1757: censal de Francisco Domènech, conegut com a *Tàrrega*, agricultor de Vinebre, a favor de Raimon Domènech i Guau, hipotecant tots els seus béns. 9 de juliol de 1757

- ACRE340-62-T2-150, 1777: escriptura en què es cancel·la un deute de la Universitat de Vinebre amb Ramon Domènech referent a les terres situades a la partida “la Illa”. 7 de febrer de 1777
- ACRE340-62-T2-153, 1727: plet entre la Universitat de Vinebre i Joan Domènech per l'incompliment en el pagament de l'arrendament de la peça de terra coneguda com “la Illa”, que els Domènech van adquirir l'any 1715. Unitat composta (documents de 13, 16 i 29 març 1727)
- ACRE340-62-T2-154, 1668: escriptura de compra de la casa que fou de Joan Torné, del portal, per part de Ramon Domènech. 12 d'agost de 1668
- ACRE340-62-T2-156, 1777: escriptura de venda d'una propietat d'Antònia Barbé a Ramon Domènech i Guau, a la partida dels “Jardins” per poder pagar un censal de deu lliures de moneda de Barcelona. 15 de juny de 1777
- ACRE340-62-T2-159, 1628: acte de venda d'una heretat de Joan d'Ossó a favor de Mateu Martí, a la partida “Oliver”. 15 de gener de 1628
- ACRE340-62-T2-161, 1639: acte de venda d'una heretat situada a la partida de “Vuitenes”, entre Tecla Sabater i Ramon Domènech. 29 de maig de 1639
- ACRE340-62-T2-164, 1648: acte de venda de Jacob Fortuny i Andreu Figo a favor de Ramon Domènech, veí de Vinebre, a la partida “les Planes”. 23 de maig de 1648
- ACRE340-62-T2-169, 1738: acte de venda de Josep Daura a favor de Josep Jornet, de la Torre de l'Espanyol, d'una peça coneguda com “Illa de Teixidó”. 11 d'abril de 1738
- ACRE340-62-T2-171, 1749 i 1754: acte de venda d'Agustí d'Ossó i Teresa Grau, matrimoni de la vila d'Ascó, d'una peça de terra a la partida “la Illa”, a Joan Domènech, de Vinebre. Unitat composta (documents de 9 d'octubre de 1749 i de 6 d'abril de 1754)
- ACRE340-62-T2-207, 1831: acte de venda entre Teresa Martí, Estefania Martí, Francisca Martí, Joaquim Solé i Maria Martí i Joan Domènech. 7 de novembre de 1831
- ACRE340-62-T2-209, 1845: Francisco Vilaplana i Viñes reconeix un deute amb Teresa Domènech, que fou creat per Joan Domènech a favor de Francisco Viaplana. 6 d'octubre de 1845
- ACRE340-62-T2-261, 1715: escriptura en què s'acredita el deute que els jurats de la Universitat de Vinebre tenen amb Joan Domènech. 2 de març de 1715
- AMI 1852: amillament de 1852 de l'Ajuntament de Vinebre
- BAPT seguit de l'any: llibre de batejos de l'any de la parròquia de Sant Joan Baptista (VNB)
- CAP seguit de l'any: capbreu de Vinebre de l'any
- CM 1793: capítols matrimonials de Joan Carim Sentís i Maria Teresa Argilaga Ferré, de 2 de desembre de 1793

- CR 1771: *Cédula de las rentas, bienes y derechos de la encomienda de Azcón, según el cabreo hecho por Dn. Antonio Mosserrat el año 1771, testificado por Juan Bautista Guasqui y Salas, natural de la villa de Miravete*. Saragossa, 13 de juliol de 1780
- ESQ 1859: *Historia de las escuadras de Cataluña, su origen, sus proezas, sus vicisitudes intercalada con la vida y hechos de los mas célebres ladrones y bandoleros*, de José Ortega y Espinós
- FO 1497: *Fogatge de 1497: estudi i transcripció*
- FO 1553: *Fogatge de 1553: estudi i transcripció*
- LLI 1915: llista de 1915 de l'Ajuntament de Vinebre
- LLI 1939: llista de 1939 de l'Ajuntament de Vinebre
- MATR seguit de l'any: llibre de matrimonis de l'any de la parròquia de Sant Joan Baptista de Vinebre (St. Joan B. (VNB))
- MO 1329: monedatges de les comandes hospitalàries d'Ascó, Horta i Miravet, del segle XIV
- MO 1350: monedatges de les comandes hospitalàries d'Ascó, Horta i Miravet, del segle XIV
- OBIT seguit de l'any: llibre d'òbits de l'any de la parròquia de St. Joan B. (VNB)
- PH 1349: prestació d'homenatges de 1349
- PPQ 1817: padró parroquial de St. Joan B. (VNB) de l'any 1817
- RCA 1416: *Rentas del Castellán de Amposta (Orden del Hospital) en las encomiendas de Ascó, Caspe y Miravet a principios del s. XV*
- RTD 1898-1917: registre de transmissió de domini de 1898 a 1917
- RZ 1787: *Razón de los derechos, rentas, bienes y feudos pertenecientes a la Encomienda de Azcón, reconocidos por los regidores de las villas de Azcón, Vinebre, la Torre del Español y lugar de Camposines, y diferentes particulares de los tres primeros pueblos del año 1787 según consta en el cabreo de antipocas que obra original en la Recibiduría de la Castellania de Amposta*

RESULTATS

L'inventari origen d'aquest article recollia, un per un, ordenats per cognoms i segons el període cronològic en què van viure, tot els individus. Tanmateix, aquí se'n presenta un resum i, en les entrades, s'hi podran trobar les referències més antigues cronològicament, a més dels segles en què se n'han recollit mostres i alguna altra informació que s'ha considerat rellevant, com ara si el cognom ha esdevingut nom de casa o si hi ha algun personatge destacable que l'ha portat, o l'abundància i la pervivència del cognom avui en dia.

Les entrades s'han unificat segons el català estàndard, tret de les referències dels moriscos, que s'han reproduït tal i com van ser recollides. Els cognoms són els recollits com a primers cognoms; en cap cas s'ha fet entrada per als cognoms localitzats només com a segons cognoms.

Abajub: cognom morisc dels segles XIV i XV. La referència escrita més antiga és “Juci Abajub” (PH 1349).

Abçale: cognom morisc dels segles XIV i XV. La referència escrita més antiga és “Abçale fill de Juci Abçale” (PH 1349).

Abdella: prenom morisc. “Abdella fyl de Mafoma” (MO 1329).

Abdellug: prenom i cognom morisc dels segles XIV i XV. La referència escrita més antiga és “muller de Abdeluch” (MO 1350).

Abellà / Abella: cognom recollit els segles XIX i XX. La referència escrita més antiga és “Pere Abella” (PPQ 1817).

Abiafia: cognom morisc del segle XV. La referència escrita més antiga és “Juci Abiafia” (RCA 1416 41r, 44r).

Abohali: cognom morisc del segle XIV. La referència escrita més antiga és “Jafer Abohali” (MO 1350).

Aborrabe: cognom morisc del segle XIV. La referència escrita més antiga és “Mahomado Aborrabe” (MO 1350).

Agel: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Mahomat Agel” (MO 1350).

Agelet: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és Antònia Agelet Argilaga” (MATR 1924).

Agello: cognom morisc registrat els segles XIV i XV. Les referències escrites més antigues són “Mahoma Agello” (PH 1349), “Homado Hagiyllo” (PH 1349).

Agneta: Segurament és un àlies o un malnom, no pas un cognom. “Josep Estivill Agneta” (AMI 1852, 91v).

Aiguado: àlies que avui en dia es conserva com a nom de casa. “Francisco Carim (Aiguado)” (RTD 1904, 88).

Ajup, d’: cognom morisc registrat el segle XIV. Es recull amb les formes de Jub, de Jup, Dajub i d’Ajup. Les referències escrites més antigues són “lo fyll de Juçi d’Ajup” (MO 1329), “Mafoma d’Ajup” (MO 1329).

Alabart: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Jacint Alabart” (AMI 1852, 114v).

Alboley: cognom morisc del segle XV. La referència escrita més antiga és “Juci Alboley” (FO 1497).

Alcaber: cognom morisc del segle XIV. La referència escrita més antiga és “Juçi Alcaber” (MO 1329).

“AJUP, D’:
COGNOM MORISC
REGISTRAT EL
SEGLE XIV. ES RECALL
AMB LES FORMES
DE JUB, DE JUP, DAJUB
I D’AJUP.”

- Alcabrer: cognom morisc registrat els segles XIV i XV. Es recull amb les formes d'Alcabre, Alquabre, Alcabret i Alcabrer. La referència escrita més antiga és "Mohamat d'Alcabre" (MO 1350).
- Aleu: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és "Joan Baptista Aleu y Serres" (RTD 1902, 45).
- Algalur: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és "Maimó d'Algalur" (MO 1329).
- Algiçar: cognom morisc registrat els segles XIV i XV. Es recull amb les formes Algiçar i Algizar. Les referències escrites més antigues són "Abçali Algiçar" (MO 1329), "los fylls d' Abdela Algiçar" (MO 1329), "Çalema Algiçar" (MO 1329).
- Algueró: cognom registrat el segle XX. És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és "Ramon Alguero Salamé" (RTD 1909, 142).
- Ali: prenom morisc registrat el segle XIV i XV. Les referències escrites són "Ali fill de Abçali del Paho" (MO 1350).
- Aliolo: cognom morisc registrat els segles XIV i XV. Es recull amb els formes Daliolo i Aliolo. La referència escrita més antiga és "Hamado Daliolo" (PH 1349).
- Almaceyt: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és "la filla de Çalema Almaceyt" (PH 1349).
- Almanacim: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és "Juce Almanacim" (MO 1350).
- Almenançii: cognom morisc del segle XIV. La referència escrita més antiga és "Çalema Almenançii" (MO 1329).
- Altariba: cognom recollit els segles XVI i XVII. Es recull amb les formes Altariba i Altarriba. Les referències escrites més antigues són "Gabriell Altariba maior" (FO 1553), "Gabriell Altariba menor" (FO 1553).
- Álvarez: cognom recollit els segles XIX i XX. Es recull amb les formes Alvares i Álvarez. La referència escrita més antiga és "D. Narcís Alvares" (AMI 1852, 132r).
- Amazir: cognom morisc recollit el segle XV. La referència escrita més antiga és "Jafer Amazir" (FO 1497).
- Amazit: cognom morisc recollit el segle XV. Les referències escrites més antigues són "Alli Amazit" (RCA 1416, 48r), "Çalema Amazit" (RCA 1416 41r).
- Ambros: cognom portat per moriscos registrat el segle XIV. Es recull amb les formes d'Ambros, d'Enbroz i Hambroz. La referència escrita més antiga és "Açmet d'Ambros" (MO 1329).
- Amenrabe: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és "Çalema Amenrabe" (MO 1329).
- Amfoto, d': cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és "Çeit d'Amfoto" (MO 1329).

- Amorós: cognom registrat els segles XIX i XX. És un cognom força abundant en el segle XX i que encara és viu a la vila. Les referències escrites més antigues són “Blai Amorós” (AMI 1852, 17v), “Josep Amorós” (AMI 1852, 99v), “Pere Amorós” (AMI 1852, 99r).
- Anborç: cognom morisc del segle XIV. Podria tractar-se d’una variant d’Ambros, provocada per error de l’escrivent. La referència escrita més antiga és “Abdella Anborç” (PH 1349).
- Arbó: cognom recollit els segles XIX i XX. La referència escrita més antiga és “Ramon Arbó” la viuda de (AMI 1852, 38v). Actualment, es conserva com a nom de casa.
- Arbonès: cognom recollit el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Rosa Arbonés” (PPQ 1817).
- Arbre, d’: cognom morisc recollit el segle XIV. Les referències escrites més antigues són “Ali d’Arbre” (MO 1329), “Maçtuna d’Arbre” (MO 1329).
- Argilaga: cognom recollit els segles XVIII, XIX i XX. És un cognom força abundant al llarg del temps i viu actualment a la vila, també com a nom de casa. La referència escrita més antiga és “Joan Argilaga” (ACRE340-62-T2-150, 1777).
- Arnau: cognom recollit el segle XVIII. La referència escrita més antiga és “Carles Arnau” (RZ 1787 92).
- Artal: cognom recollit els segles XVII, XVIII XIX i XX. És un cognom relativament habitual al llarg del temps i viu actualment a la vila. Les referències escrites més antigues són “Janot Artal” (CAP 1607, 100r), “Joan Artal” (CAP 1607, 110v).
- Aruf, d’: cognom morisc recollit el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Gaia d’Aruf” (MO 1329).
- Avemolem: cognom morisc recollit el segle XV. La referència escrita més antiga és “Caet Avemolem” (RCA 1416 44r).
- Avencelem: cognom morisc recollit el segle XV. La referència escrita més antiga és “Alli Avencelem” (RCA 1416 41r).
- Ayu, d’: cognom morisc recollit el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Ali d’Ayu” (MO 1350).
- Ayuc, d’: cognom morisc recollit el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Muferig d’Ayuch” (MO 1350).
- Ballester: cognom recollit el segle XIV amb la forma Balester. La referència escrita més antiga és “Pere Balester” (MO 1329).
- Baptista: cognom recollit el segle XVIII, amb la forma Batiste. És viu a la vila actualment. La referència escrita més antiga és “Josep Batiste” (ACRE340-62-T2-169, 1738).
- Barbut, lo: També anomenat “lo Barbut de Vinebre”. Isidre Teixidó, bandoler vinebrà de la primera meitat del s. XIX (ESQ 1859).
- Bartolomé: cognom recollit els segles XVII, XVIII i XIX. La referència escrita més antiga és “Llorenç Bartolomé” (ACRE340-62-T2-2, 1607).
- Batalla: cognom recollit el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Miquel Batalla” (AMI 1852, 110v).

- Batlle: cognom recollit el segle XIV amb la forma Balle. La referència escrita més antiga és “Pere Balle” (PH 1349).
- Berard: cognom recollit el segle XIV amb la forma Berart. Les referències escrites més antigues són “Arnau Berart” (MO 1329), “Pere Berart” (MO 1329).
- Bessó: àlies. “Joan Domenec bessó” (CAP 1734, 231*v*, 235*r*, 235*v*).
- Bestrus: Molt probablement és un àlies. “Isidre Bestrus” (CAP 1734, 218*v*), “Ramon Bestrus” (CAP 1734, 218*r*, 218*v*).
- Biarnau: cognom recollit el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Teresa Biarnau y Marti” (ACRE340-62-T2-207, 1831).
- Biarnès: cognom recollit els segles XVIII, XIX i XX. És recollit amb les formes Biarnes i Biarnés. La referència escrita més antiga és “Miquel Biarnés” (ACRE340-62-T2-171, 1749).
- Biau: cognom recollit el segle XVIII. Actualment és viu com a nom de casa en la forma femenina: ca la Biava. La referència escrita més antiga és “Joan Biau, cantero” (CR 1771 304) (RZ 1787 80, 91).
- Bieto: cognom registrat els segles XVII, XVIII, XIX i XX. És un cognom relativament habitual al llarg del temps i viu a la vila actualment. També és recollit com a nom de casa. La referència escrita més antiga és “Joan Bieto” (ACRE340-62-T2-154, 1668).
- Billor: cognom registrat el segle XVII. Va ser recollit en la forma feminitzada Billora, com a cognom de dona construït a partir del cognom del marit: “Felipa Billora” (CAP 1607, 97*v*), viuda de Guillem Billor.
- Billot: cognom registrat els segles XVI i XVII. Fou un cognom relativament habitual al llarg d'aquell temps. Ha estat recollit amb les formes Billot i la forma feminitzada Billota, com a cognom d'una dona que l'havia heretat del marit. Les referències escrites més antigues són “Gabriel Billot” (FO 1553), “Toni Billot” (FO 1553).
- Blai: cognom registrat el segle XIX amb la forma Blay. La referència escrita més antiga és “Miquel Blay” (AMI 1852, 100*r*).
- Bonamic: cognom registrat el segle XIV. Ha estat recollit amb la forma Bonamich. La referència escrita més antiga és “Remó Bonamich” (MO 1329).
- Borràs: cognom registrat els segles XIX i XX. Ha estat recollit amb la forma Borrás. Les referències escrites més antigues són “Miquel Borrás” (AMI 1852, 104*r*), “Pere Borrás” (AMI 1852, 130*v*).
- Bru: cognom registrat el segle XIX. Ha estat recollit amb la forma Brú. És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Francisco Brú” (AMI 1852, 127*r*).
- Busom: cognom registrat els segles XIX i XX. Actualment existeix com a nom de casa. La referència escrita més antiga és “Vicent Busom” (PPQ 1817).
- Butxaca: àlies. “Francisco Miró Carim de esta vecindad (a) Buchaca” (RTD 1902, 44).
- Caçador: cognom registrat el segle XIX. Ha estat recollit amb la forma Casadó. La referència escrita més antiga és “Martí Casadó” (ACRE340-62-T2-708, 1871 i 1878).

Çalema: prenom morisc recollit els segles XIV i XV. La referència escrita més antiga és: “Çalema d'en Gele” (MO 1329).

Careta: Probablement és un àlies. “Domingo Careta” (MO 1329).

Carim: cognom registrat els segles XVI, XVII, XVIII, XIX i XX. Fou un cognom dels més freqüents al llarg d'aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. Prové del prenom àrab Karim. Les referències escrites més antigues són “Antoni Carim” (CAP 1558 15r), “Joan Carim” (CAP 1558 4r, 14v, 15r, 15v, 18v, 19r, 20r, 20v, 21v, 22r, 24r, 25r, 26r).

Casanova: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Maria Casanova Pujol” (BAPT 1925).

Castellbell: àlies d'Antoni Macià. “Anthony Macia als Castellbell” (CAP 1558 15r).

Castelló: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Pere Joan Castelló” (PPQ 1817).

Castellví: cognom registrat els segles XIX i XX. És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “la viuda de D. Felip Castellvi” (AMI 1852, 65r).

Catxella: Molt probablement es tracta d'un àlies. “Joan Caxella” (AMI 1852, 92v).

Cavaller: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Fou un cognom especialment habitual al llarg d'aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. S'ha recollit amb les formes Caballé i Cavallé; sobretot, en aquesta darrera forma, ja que la primera forma no apareix fins després de la guerra civil espanyola (tret d'un sol cas del segle XVII que devia ser un error de l'escrivent). La referència escrita més antiga és “Josep Cavalle” (CAP 1734, 212v, 219r). Actualment també existeix com a nom de casa.

Cebrià: cognom registrat el segle XVIII, amb la forma Cebriá. La referència escrita més antiga és “Pere Cebriá” (CAP 1734, 225r).

Cerdà: cognom registrat els segles XIV i XV, amb les formes Çerdà i Cerdà. Les referències escrites més antigues són “Domingo Çerdà” (MO 1329), “Guiem Çerdà” (MO 1329), “Jouan Çerdà” (MO 1329), “Remó Çerdà” (MO 1329).

Cervelló: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Fou un cognom molt habitual al llarg d'aquells segles, i encara és

“CARIM:
COGNOM REGISTRAT
ELS SEGLES XVI, XVII,
XVIII, XIX I XX. FOU
UN COGNOM DELS
MÉS FREQUENTS AL
LLARG D'AQUELLS
SEGLES, I ENCARA ÉS
VIU ACTUALMENT A
LA VILA.”

- viu actualment a la vila. S'ha recollit amb les formes Cervelló i Servelló. La referència escrita més antiga és "Antoni Cervelló" (CM 1793).
- Çeyna: prenom femení morisc. "Çeyna filla de Abdalla d'Enbroz" (MO 1350).
- Clauell: àlies de Joan Macip. "Joan Macip, àlies Clauell" (CAP 1607, 108*v*).
- Colomer: cognom registrat el segle XIX amb la forma Colomé. La referència escrita més antiga és "Joan Colomé" (AMI 1852, 130*r*) (AMI 1852, 131*r*).
- Cornet: cognom registrat el segle XVI. Les referències escrites més antigues són "Joan Cornet" (FO 1553), "Raphel Cornet" (FO 1553).
- Cubells: cognom registrat el segle XX. Actualment és viu a la vila. La referència escrita més antiga és "Melitó Cubells Ciuraneta" (MATR 1919).
- Cugat: cognom registrat el segle XVIII. Actualment és viu a la vila. La referència escrita més antiga és "Teresa Cugat" (RZ 1787 84).
- Dambur: cognom registrat el segle XV. La referència escrita més antiga és "Pere Dambur" (FO 1497).
- Dolç: cognom registrat el segle XX, amb la forma Dols. Encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és "Carme Dols Rebull" (LLI 1939, 3*r*).
- Domènec: cognom registrat els segles XIV, XV, XVI, XVIII, XIX i XX. Fou un cognom dels més habituals al llarg d'aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. S'ha recollit amb les formes Domeneg, Domenec, Domenech i Domènech. La referència escrita més antiga és "la muller que fou d'en Giem Domènec" (MO 1350).
- Domenjó: cognom registrat el segle XVII, amb la forma Domenjo. La referència escrita més antiga és "Esperança Domenjo" (ACRE340-62-T2-164, 1648).
- Duc: cognom morisc, recollit el segle XV, amb la forma Duch. La referència escrita més antiga és "Çalema Amazit fill de Foma Duch" (FO 1497).
- Eiça, de n': cognom morisc registrat els segles XIV i XV, amb les formes d'en Eiça, den Eiça, d'en Aeça i d'en Eyça. Era portat, entre d'altres persones, per un alamí: "Jafar d'en Eyça, alamí de Vinebre" (RCA 1416 41*r*). Les referències escrites més antigues són "Abdella d'en Eiça" (MO 1329), "Gelle d'en Eiça" (MO 1329) i "Mafoma d'en Eiça" (MO 1329).
- Elisabet: prenom de dona cristiana. "Elisabet" (ACRE340-62-T2-159, 1628).
- Escoda: cognom registrat el segle XIX i XV. La referència escrita més antiga és "Maria Escoda" (PPQ 1817).
- Espanyol: cognom registrat el segle XV, amb la forma Spanyol. La referència escrita més antiga és "Guiamó Spanyol" (RCA 1416 45*r*).
- Espardenyer: podria tractar-se d'un àlies. "Francisco Espardeñe" (AMI 1852, 95*v*).
- Esquirol: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Era força habitual en aquells segles i és viu encara a la vila. També s'ha recollit com a nom de casa. La referència escrita més antiga és "Francisco Esquirol" (ACRE340-62-T2-6, 1757).

Estivill: cognom registrat els segles XIX i XX. Les referències escrites més antigues són “Francisco Estivill Chimet” (AMI 1852, 113r), “Joan Baptista Estevill” (AMI 1852, 109v), “Josep Estivill Agneta” (AMI 1852, 91v), “Josep Estivill Jornet” (AMI 1852, 91r), “Martí Estivill” (AMI 1852, 94r), “Ramon Estivill” (AMI 1852, 94r, 109r), “Vicent Estivill” (AMI 1852, 123r).

Examenó: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “la muller de Abdela d’Examenó” (MO 1329).

Ferreny: cognom registrat el segle XVIII. La referència escrita més antiga és “Josep Ferreny” (ACRE340-62-T2-261, 1715).

Ferrer: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Era molt habitual en aquells segles i és viu encara a la vila. S’ha recollit amb les formes Ferrer, Ferrér, Ferre i Ferré. La referència escrita més antiga és “Domingo Ferrer” (MO 1350).

Ferrús: cognom registrat els segles XVI, XVII i XVIII. Era habitual en aquells segles. La referència escrita més antiga és “Margarida Ferrussa” (CAP 1558, 11v, 13r, 23v, 24v, 28v, 29r, 29v), la feminització del cognom pot indicar que era el cognom del marit.

Fígol: cognom registrat el segle XVII, amb la forma Figol. La referència escrita més antiga és “Andreu Figol” (CAP 1639, 13v).

Forns: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Sofia Forns y de Perelló” (RTD 1902, 45).

Fortuny: cognom registrat els segles XIX i XX, amb les formes Fortuny i Fortunñ. Era habitual en aquells segles. La referència escrita més antiga és “Josep Fortuny” (ACRE340-62-T2-209, 1845).

Fortunyo: cognom registrat els segles XVII, XVIII amb les formes Fortunyo i Fortuño. La referència escrita més antiga és “Jaume Fortunyo” (CAP 1639, 13v).

Fraga, de: cognom registrat el segle XIV. Les referències escrites més antigues són “Bernat de Fraga” (MO 1329), “Bertolomeu de Fraga” (MO 1329), “Nadall de Fraga” (MO 1329). Segurament aquesta denominació, més que un cognom, devia ser un renom que feia referència al gentilici, a l’origen geogràfic dels qui el portaven.

Fragana, la: àlies o renom. “Joan de la Fragana” (CAP 1558, 31v, 32r), “la Fragana” (CAP 1607, 103r, 107v).

Franquet: cognom registrat el segle XIX. La forma més antiga és “Joan Franquet” (AMI 1852, 130r).

Freixes: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Paula Freixes” (PPQ 1817).

Fumador: cognom registrat el segle XX, amb la forma Fumadó. Encara és viu actualment a la vila. També s’ha recollit com a nom de casa. Les referències escrites més antigues són “Agustí Fumadó Bosch” (RTD 1908, 132) (MATR 1918) i “Agustí Fumadó Tarragó” (RTD 1908, 132).

Garcia: cognom registrat els segles XIX i XX. La referència escrita més antiga és “Joan Garcia” (AMI 1852, 53v, 60r).

- Garçot: àlies. “Francisco Veà Garsot” (RTD 1904).
- Gassol: cognom registrat el segle xx, amb la forma Gasol. Les referències escrites més antigues són “Pere Gasol Cabré” (RTD 1901, 30), “Pere Gasol Miró” (RTD 1901, 30).
- Gele: prenom de morisc. “Gele fyll de Çalema Gelle” (MO 1329).
- Gelle: cognom de morisc recollit el segle xiv. Les formes més antigues són “Çalema d'en Gelle” (MO 1329), “Gele fyll de Çalema Gelle” (MO 1329).
- Gibert: cognom registrat els segles xiv, xvi i xvii. També se n'ha recollit la forma feminitzada en plural, Gibertes, per denominar les filles d'un home que duia aquest cognom: “Gibertes” (CAP 1558, 30r). La referència escrita més antiga és “Pere Gibert” (FO 1497).
- Gironès: cognom registrat els segles xix i xx, amb les formes Girones i Gironès. En aquells segles era un cognom força habitual, i encara és viu actualment a la vila. Les referències escrites més antigues són “Francisco Girones” (PPQ 1817), “Jaume Gironés” (PPQ 1817), “Josep Gironés” (PPQ 1817).
- Gisbert: cognom registrat els segles xix i xx. Les referències escrites més antigues són “Josep Gisbert” (AMI 1852, 96r), “Pere Gisbert” (AMI 1852, 40r).
- González: cognom registrat els segles xvi, xvii, xviii, xix i xx, amb les formes Gonzales, Gonsales, Gonzalez, Gonzales i Gonzalez. És un dels cognoms més abundants aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Bartomeu Gonçalves” (FO 1553).
- Gramunt: cognom registrat el segle xx. La referència escrita més antiga és “Teresa Gramunt Esquirol” (BAPT 1920).
- Grau: cognom registrat els segles xix i xx. La referència escrita més antiga és “Ramon Grau” (AMI 1852, 103r).
- Guinau: cognom registrat els segles xix i xx. Les referències escrites més antigues són “Joan Guinau major” (AMI 1852, 98r), “Joan Guinau menor” (AMI 1852, 98v), “Josep Guinau” (AMI 1852, 111r), “Ramon Guinau” (AMI 1852, 111r).
- Guinet: cognom morisc registrat el segle xv i xx. Les referències escrites més antigues són “Brafim Guinet” (FO 1497), “Famaduch Guinet” (FO 1497).
- Gyna: prenom femení morisc. “Na Gyna” (MO 1329).
- Habolali: cognom morisc registrat el segle xiv. La referència escrita més antiga és “Jafar Habolali” (PH 1349).
- Heredia: cognom registrat el segle xvii. Encara és viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Joan Heredia” (CAP 1607, 99r).
- Homdedéu: cognom registrat els segles xix i xx. Encara és viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Ramon Homdedeu” (AMI 1852, 22v).
- Jafar, de: cognom morisc registrat el segle xiv. Era el cognom d'un alamí: “Juçi de Jafar, alamí” (MO 1329), aquesta és també la referència escrita més antiga.
- Jafer: prenom morisc registrat el segle xiv. La referència escrita és “Jafer fill de Juce de Jafar” (MO 1350).

Jardí: cognom registrat el segle XVII, XVIII i XIX. Les referències escrites més antigues són “Gabriel Jordi” (CAP 1661, 169v), “Jerònima Jordi” (CAP 1661, 169v), “Miquel Jordi” (CAP 1661, 158v, 160r, 163v, 164r, 164v, 170r).

Joana: àlies. “Joan Gonzales Ferré (Joana)” (RTD 1903, 69).

Jordà: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Era força abundant en aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. També és recollit com a nom de casa. Les referències escrites més antigues són “Francisco Jorda de Jayme” (CAP 1734, 235r), “Joan Jorda de Joan” (CAP 1734, 236r).

Jornet: cognom registrat els segles XIV, XV, XVII, XVIII, XIX i XX. Era força abundant en aquells segles, i encara És viu actualment a la vila. Les referències escrites més antigues són “Pere Jornet” (MO 1329), “Remó Jornet” (MO 1329).

Julia: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Jaume Julia” (AMI 1852, 81r).

Jumet: cognom morisc i cristià registrat els segles XV i XVI. La referència escrita més antiga és “Alli Jumet” (RCA 1416 41r, 41v).

Laplana: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Anna Laplana Gonzales” (RTD 1905, 100).

Leona: prenom femení. “Na Leona” (MO 1350).

Lletxa: cognom registrat els segles XVII i XIX. Un dels individus que el portava era anomenat sense prenom i amb indicació del poble d'origen: “Lecha de Cabases” (AMI 1852, 100v). Les formes amb què s'ha recollit són Llecha, Lletxa i Lecha. La referència escrita més antiga és “Gabriel Llecha” (CAP 1607, 111r).

Llorenç: cognom registrat el segle XIX, amb la forma Llorens. La referència escrita més antiga és “Andreu Llorens” (AMI 1852, 94v).

Lois: cognom registrat el segle XVI. La forma més antiga és “Pere Lois” (CAP 1558 16r, 16v).

Loscós: cognom registrat el segle XX. Fou testimonial, quant a abundància, però encara És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Emília Loscos Mollá” (LLI 1939, 1v).

Macip: cognom registrat els segles XV, XVI, XVII, XVIII XIX i XX. És un cognom força abundant en aquells segles, i encara És viu actualment a la vila. Les formes amb què

“JORDÀ:
COGNOM REGISTRAT
ELS SEGLES XVIII,
XIX I XX. ERA FORÇA
ABUNDANT EN
AQUELLS SEGLES,
I ENCARA ÉS VIU
ACTUALMENT A
LA VILA. TAMBÉ ÉS
RECOLLIT COM A NOM
DE CASA.”

s'ha recollit són Macip i Masip. També ha estat recollit com a nom de casa. Les referències escrites més antigues són “Antoni Macip” (RCA 1416 45r) i “Berenguer Macip” (RCA 1416 43r).

Maçó: cognom registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Joan Maçó” (PH 1349).

Maçuna: prenom femení morisc. “Maçuna, filla d'en Aydona” (MO 1350).

Mafoma: prenom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita és “Mafoma fyl de Juçi Vilell” (MO 1329).

Magdalena: prenom femení. “Magdalena de Joannis Domenjo” (ACRE340-62-T2-164, 1648).

Maimó: cognom registrat els segles XIX i XX. Amb les formes Maymó i Maimó. La referència escrita més antiga és “Pere Joan Maymó” (AMI 1852, 125r).

Manero: cognom registrat el segle XIX. La seua incidència només és testimonial en aquest segle, però encara És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Josep Manero” (AMI 1852, 87r).

Mani: cognom registrat el segle XX. Encara És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Marià Mani Pros” (OBIT 1923).

Manuel: cognom registrat el segle XVIII. La referència escrita més antiga és “Josep Manuel” (CAP 1734, 225r, 236r, 237v).

Maranco: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Eulàlia Maranco Campos” (BAPT 1925) (OBIT 1925).

Marc: cognom registrat els segles XVI i XVII, amb les formes Marc i March. La referència escrita més antiga és “Lluís Marc” (CAP 1558, 16r, 16v, 18r, 21v, 23r, 24r, 27r, 28v, 29r, 29v, 31v, 32r).

Marcó: cognom registrat els segles XIX. La referència escrita més antiga és “la viuda de Josep Marcó” (AMI 1852, 110r).

Marianna: prenom femení. “Marianna” (ACRE340-62-T2-164, 1648).

Martí: cognom registrat els segles XV, XVI, XVII, XVIII XIX i XX. Era molt abundant en aquells segles, i encara És viu actualment a la vila. Ha estat recollit amb les formes Marti i Martí. Actualment, també és un nom de casa. La referència escrita més antiga és “Barthomeu Martí” (FO 1497).

Masdéu: cognom registrat els segles XIX i XX. Era força abundant el segle XX, i encara És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Miquel Masdeu” (AMI 1852, 45v).

Mateu: prenom masculí. “Mateu de na Tollosa” (MO 1329).

Matia: cognom registrat els segles XVI i XVII, amb les formes Mathia i Matia. La referència escrita més antiga és “Guillem Mathia” (FO 1553).

Matias: cognom registrat els segles XVI i XX. La referència escrita més antiga és “Antoni Matias” (FO 1553).

Mauri: cognom registrat els segles xvi i xvii. Era relativament abundant el segle xvii, i encara És viu actualment a la vila. Les referències escrites més antigues són “Jaume Mauri maior” (FO 1553), “Jaume Mauri menor” (FO 1553).

Mestre: cognom registrat els segles xv, xvi, xvii i xix. No era gaire abundant el segle xx. Ha estat recollit amb les formes Maestre i Mestre. Actualment, encara és viu. La referència escrita més antiga és “Vicent Maestre” (FO 1497).

Mestre, lo: àlies morisc. “Çalema lo Mestre” (FO 1497).

Millo: cognom morisc registrat el segle xiv. Ha estat recollit amb les formes Millo, Myllo i Milo. Les referències escrites més antigues són “Juçi de Millo” (MO 1329), “Maimó Myllo” (MO 1329).

Miquel: cognom registrat els segles xviii i xix. S'ha recollit amb les formes Miquel i Miguel. La referència escrita més antiga és “Jaume Miquel” (CAP 1734, 218r).

Miralles: cognom registrat els segles xv i xvi. La referència escrita més antiga no inclou el prenom de l'individu, és “Miralles” (FO 1497).

Miranda: cognom registrat el segle xx. Actualment, és un nom de casa. Les referències escrites més antigues són “Antoni Miranda Servelló” (MATR 1919), “Teresa Miranda Servelló” (MATR 1919) i “Vicent Miranda Servelló” (MATR 1919).

Miró: cognom registrat els segles xvii, xvii, xix i xx. Era dels més abundants en aquells segles xx, i encara és així actualment. A més, ha donat lloc a un nom de casa: ca Miró, i també en la seua forma feminitzada: ca la Mirona. Les referències escrites més antigues són “Jeroni Miró, teixidor de lli” (CAP 1607, 107r, 108r) (CAP 1639, 13r), “Marc Miró” (CAP 1607 88v, 97r, 108r).

Montagut: cognom registrat els segles xvi, xvii i xix. És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Domingo Montagut” (FO 1553).

Montaner: cognom registrat els segles xix i xx. Era dels més abundants en aquells segles, i encara és viu actualment a la vila. Ha estat recollit amb les formes Muntaner, Montaner, Montané, Muntané, Muntane i Montane. La referència escrita més antiga és “Joan Muntaner” (FO 1497).

Montclús: cognom registrat els segles xvii, xix i xx. Era força abundant el segle xx, i encara És viu actualment a la vila. Ha estat recollit amb les formes Monclus, Monclús i Montclús. La referència escrita més antiga és “Jaume Monclus” (ACRE340-62-T2-150, 1777).

Montornès: cognom registrat el segle xiv. La referència escrita més antiga és “Berenguer Montornès” (PH 1349).

Morella: cognom registrat el segle xx. La referència escrita més antiga és “Santiago Morella Bello” (MATR 1923).

Moya: cognom morisc registrat el segle xv. La referència escrita més antiga és “Lalfagui Moya” (FO 1497).

Muça: cognom morisc registrat el segle xv, amb la forma Muca. Fins fa pocs anys, a Ascó, encara es feia por als infants amenaçant-los que vindria “el moro Muça”, referint-se al conqueridor musulmà. Es té constància de l'existència de la mateixa expressió al

- País Valencià (ORIOL, 2002: 90). La referència escrita més antiga és “Els d’Alli de Muca” (RCA 1416 48r).
- Munter: cognom registrat el segle XVIII i XX. Ha estat recollit amb la forma Munte. La referència escrita més antiga és “Domingo Munte” (ACRE340-62-T2-156, 1777).
- Nabferia: prenom morisc. “Nabferia” (MO 1350).
- Navàs: cognom registrat el segle XIV. Ha estat recollit amb la forma Nabàs i de Nabàs. La referència escrita més antiga és “Jaume de Nabàs” (MO 1329).
- Nicolau: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Josep Nicolau” (AMI 1852, 121r).
- Noguers: cognom registrat el segle XX. Ha estat recollit amb les formes Nogués i Nogues. La referència escrita més antiga és “Domingo Nogués Pujol” (MATR 1918). Actualment, és viu a la vila.
- Oliver: cognom morisc i cristià. El segle XIV apareix amb la forma Holiver en el nom d’un morisc. I en els segles XIX i XX apareix amb la forma Olivé. “Juçi Holiver” (MO 1329), “Jaume Olivé” (AMI 1852, 104r) i “Pere Olivé” (AMI 1852, 111v).
- Olsón, d’: cognom registrat el segle XV. La referència escrita més antiga és “Pedro d’Olsón” (RCA 1416 41r).
- Oriol: cognom registrat el segle XVI. La referència escrita més antiga és “Mossèn Bernat Oriol” (CAP 1558, 8v).
- Oró: cognom registrat el segle XV. Encara És viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Pere Oró” (FO 1497).
- Orós: cognom registrat els segles. Ha estat recollit amb la forma Oros. La referència escrita més antiga és “Galceran Oros” (CAP 1558 13r).
- Ortiga: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Josep Ortiga” (AMI 1852, 122r).
- Oscos, de: cognom registrat el segle. La referència escrita més antiga és “Galceran de Oscos” (CAP 1607 96r).
- Ossén: cognom registrat el segle XVII. Ha estat recollit amb la forma Ossen. La referència escrita més antiga és “Miquel Ossen” (CAP 1607, 104v).
- Ossó, d’: cognom registrat els segles XV, XVI, XVII, XVIII, XIX i XX. Era dels més abundants en aquells segles, i encara És viu actualment a la vila. Ha estat recollit amb les formes d’Ossó, Dosso, de Osso, de Oso, de Ossó, Oso, Osó, Hosó, Osso i Osso; i també en la forma feminitzada: “la viuda Hosona” (FO 1553). Entre moltes altres persones, aquest cognom fou portat pel fill de la vila sant Enric d’Ossó i Cervelló (1840-1896), fundador de la Companyia de Santa Teresa, comunitat religiosa femenina fundada per a l’educació de les dones i que, actualment, es dedica a l’ensenyament. Les referències escrites més antigues són “Bernat d’Ossó” (FO 1497), “Joan d’Ossó” (FO 1497).
- Oto/ Otó: cognom registrat els segles XIX i XX. Ha estat recollit amb les formes Otó i Oto. Les referències escrites més antigues són “Josep Otó” (AMI 1852, 106v), “Vicent Oto” (AMI 1852, 116r).

Pafó, del: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Ali del Pafó” (MO 1329).

Pagès: cognom registrat el segle XVIII. Ha estat recollit amb la forma Paiges. La referència escrita més antiga és “Jaume Paiges” (CR 1771 305, 308).

Paho, del: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Ali fill de Abçali del Paho” (MO 1350).

Palos: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Antònia Palos Camarasa” (RTD 1903, 58) (MATR 1918).

Paül: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Marià Paul Pous” (LLI 1915).

Pedret: cognom registrat els segles XVIII i XX. Actualment, encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Josep Pedret” (CR 1771 306).

Pedrol: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Josep Pedrol Viaplana” (BAPT 1920).

Peirona: cognom registrat els segles XVI i XVII. La referència escrita més antiga és “Jaume Peirona” (CAP 1558, 21v, 27r).

Pellisser: cognom registrat el segle XVIII. Ha estat recollit amb les formes Pellicer i Pellisser. La referència escrita més antiga és “Simó Pellisser” (CAP 1734, 237v).

Pepió: cognom registrat els segles XVI, XVII i XVIII. Ha estat recollit amb les formes Pepio i Pepió. Actualment és un nom de casa. La referència escrita més antiga no du el prenom de l'individu, és “Pepió” (CAP 1558, 4r).

Perdigó (1): àlies. “Jaume Mauri àlies Perdigó” (CAP 1607 97v, 106v, 107r, 110v), “Perdigó” (CAP 1607, 97v).

Perdigó (2): “Jaume Perdigó” (CAP 1607, 102r), “Marc Perdigó” (CAP 1607, 103r). És difícil dir si aquests casos són àlies com l'anterior o si es tracta de cognoms. El fet és que aquest mot, actualment, existeix com a cognom i és recollit a MOLL (1982) com a provinent del substantiu que significa “perdiu petita”.

Perelló: cognom registrat els segles XVIII i XIX. Actualment és un nom de casa. La referència escrita més antiga és “Pau Perelló” (AMI 1852, 109r).

Pinet: prenom de cristiana. “Na Pinet” (MO 1329).

“PINET:
PRENOM
DE CRISTIANA.
NA PINET (MO 1329).”

- Pinyol: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Ha estat recollit amb la forma Piñol. La referència escrita més antiga és “Josep Piñol” (RZ 1787 80).
- Piquer: cognom registrat el segle XX. Ha estat recollit amb la forma Piqué. Les referències escrites més antigues són “Andreu Piqué Martí” (BAPT 1925), “Montserrat Teresa Piqué Poquet” (BAPT 1925).
- Poquet: cognom registrat els segles XIX i XX. Ha estat relativament abundant durant el segle XX i encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Cecília Poquet” (PPQ 1817).
- Port, de: cognom registrat els segles XIV i XV. La referència escrita més antiga és “Bernat de Port” (MO 1350).
- Porta: cognom registrat els segles XIX i XX. Actualment és viu a la vila i especialment abundant. La referència escrita més antiga és “Felip Porta” (AMI 1852, 74v).
- Pradell/ Paradell: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Ha estat recollit amb les formes Pradell i Paradell. Actualment és viu i, a més, és un nom de casa. La referència escrita més antiga és “Baptista Pradell” (CM 1793).
- Prades, de: cognom registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Domingo de Prades” (PH 1349).
- Pros: cognom registrat els segles XIX i XX. Ha estat especialment abundant el segle XX i encara és viu actualment a la vila. La referència escrita més antiga és “Josep Pros” (ACRE340-62-T2-209, 1845).
- Pubill (1): àlies. “Pere Macip als Pobill” (CAP 1558, 14v, 16r, 16v).
- Pubil (2): cognom registrat els segles XVI i XVII. La referència escrita més antiga és “Antoni Pobill” (CAP 1558, 23r). Actualment és un nom de casa.
- Pujals: cognom registrat el segle XIX. Ha estat recollit amb les formes Pujals i Puyals. Les referències escrites més antigues són “Antonio Pujals” (AMI 1852, 102v), “Joan Pujals” (AMI 1852, 88v) “el germà de Joan Pujals” (AMI 1852, 89r), “Manuel Pujals” (AMI 1852, 89v), “Sebastià Puyals” (AMI 1852, 108v).
- Raduà: cognom registrat els segles XVI i XVII. Ha estat recollit amb la forma Radua. La referència escrita més antiga és “Joan Radua” (FO 1553).
- Ramon: cognom registrat els segles XIX i XX. La referència escrita més antiga és “Joan Ramon” (PPQ 1817).
- Ribes: cognom registrat els segles XVIII i XIX amb poca incidència. Actualment, encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Josep Ribes” (CAP 1734, 237r).
- Ripoll: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Pere Ripoll Vernet” (RTD 1904, 89).
- Riquer: cognom registrat el segle XIV i XX. La referència escrita més antiga és “Berenguer Riquer” (MO 1350).
- Rira/Rirà: cognom registrat els segles XX. Ha estat recollit amb la forma Rira. Les referències escrites més antigues són “Teresa Rira Aragones” (LLI 1939, 2v), “Juan Rira Aragones” (LLI 1939, 2v).

- Rius: cognom registrat el segle XVI. Actualment, és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Marc Rius” (CAP 1558, 12r, 13r).
- Robí, de: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Eiça de Robi” (MO 1329).
- Roca: cognom registrat els segles XIX i XX. Actualment, encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Francisco Roca” (PPQ 1817).
- Rocamora: cognom registrat els segles XIX i XX. Actualment, encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Francisco Rocamora” (PPQ 1817).
- Roders/Rodés: cognom registrat el segle XIX. S’ha recollit amb la forma Rodés. La referència escrita més antiga és “Antoni Rodés” (AMI 1852, 130r).
- Roer: cognom registrat el segle XVI, amb la forma Ruer. Actualment, encara és viu a la vila i també existeix com a nom de casa: ca Rué. La referència escrita més antiga és “Jaume Ruer” (FO 1553).
- Rofes: cognom registrat el segle XX. Actualment, és un nom de casa. La referència escrita més antiga és “Anna Irene Ramona Rofes Masdeu” (BAPT 1921).
- Roger: cognom registrat el segle XVII. Actualment, és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Josep Roger” (CAP 1661, 168r).
- Roig: cognom registrat el segle XVIII. Actualment, encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Tomasia Roig” (CR 1771 302).
- Rònic, lo: àlies o renom. “Lo Ronic” (AMI 1852, 93r).
- Rosselló: cognom registrat els segles XVIII i XIX. S’ha recollit amb les formes Rossello i Roselló. La referència escrita més antiga és “Josep Rossello” (CAP 1734, 222v, 232v).
- Rovira: cognom registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Pere Rovira” (PH 1349).
- Ruana: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és “Maria Ruana Blanch” (BAPT 1918).
- Rué: V. Roer.
- Sabater: cognom registrat els segles XV, XVI, XVII, XVIII, XIX i XX. S’ha recollit amb les formes Çabater, Sabater, Sabaté i la forma feminitzada Sabatera: “Tecla Sabatera” (ACRE340-62-T2-161, 1639), que actualment és un nom de casa i encara és viu a la vila com a cognom. La referència escrita més antiga és “Gabriel Çabater” (FO 1497).
- Sagristà: cognom registrat el segle XVIII. S’ha recollit amb les formes Sacrista i Segrista. La referència escrita més antiga és “Francisco Sacrista” (CAP 1734, 239v).
- Sala: cognom registrat el segle XX. Les referències escrites més antigues són “Antònia Sala Carim” (MATR 1918), “Pere Sala Batalla” (MATR 1918).
- Salamé: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Especialment abundant el segle XX, encara és viu a la vila actualment. Actualment, també és un nom de casa. La referència escrita més antiga és “Josep Salamé” (ACRE340-62-T2-261, 1715).

- Sales: cognom registrat els segles XVII i XIX. La referència escrita més antiga és "Miquel Sales" (ACRE340-62-T2-164, 1648).
- Salines: cognom registrat el segle XV. La referència escrita més antiga és "Joan Salines" (FO 1497).
- Salvador, de: cognom registrat els segles XVIII i XIX. S'ha recollit amb les formes Salvador i Salvadó. La referència escrita més antiga és "Raimond de Salvador" (CAP 1734, 228r).
- Salvadores: cognom registrat el segle XX. La referència escrita més antiga és "Elena Salvadores de Martí" (RTD 1909, 136).
- Sanç: cognom registrat els segles XVII, XVIII, XIX i XX. S'ha recollit amb la forma Sans. Actualment, és viu com a cognom i com a nom de casa. La referència escrita més antiga és "Pere Sans" (CAP 1661, 156v).
- Saragossana: Segurament es tracta d'un renom. "Lluïsa Saragossana" (CAP 1558, 15r).
- Sedó: cognom registrat els segles XIX i XX. Les referències escrites més antigues són "Benet Sedó" (AMI 1852, 105v), "Francisco Sedó" (AMI 1852, 128v), "Josep Sedó" (AMI 1852, 102r) la viuda de (AMI 1852, 90v, 117r), "Lluís Sedó" (AMI 1852, 124r).
- Segarra: cognom registrat el segle XX. Actualment, és viu a la vila. La referència escrita més antiga és "Benet Segarra Barbera" (LLI 1939, 3r).
- Sentís: cognom registrat els segles XVIII i XIX. S'ha recollit amb les formes Sentis i Sentís. La referència escrita més antiga és "Rosa Sentis" (CM 1793).
- Seró: cognom recollit el segle XX. La referència escrita més antiga és "Josep Seró Torres" (OBIT 1924).
- Serra: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. Actualment, encara és viu a la vila com a cognom i com a nom de casa, i hi ha un carrer anomenat carrer de Serra. La referència escrita més antiga és "Josep Serra" (RZ 1787 87).
- Serres: cognom registrat el segle XX. Les referències escrites més antigues són Joan Serres Serra" (RTD 1901, 37, 38), "Josep Antoni Serres Costa" (RTD 1901, 37, 38).
- Sessé: cognom registrat el segle XVIII. La referència escrita més antiga és "Magdalena Sessé i Martí" (CAP 1734, 215r, 233v).
- Simó: cognom recollit el segle XVIII. La referència escrita més antiga és "Antònia Simo" (CR 1771 307).
- Siuraneta: cognom registrat el segle XX. S'ha recollit amb la forma Ciuraneta. La referència escrita més antiga és "Antònia Ciuraneta Alberich" (BAPT 1918).
- Soler: cognom registrat els segles XIX i XX. S'ha recollit amb la forma Solé. Encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és "la viuda de Pere Solé" (AMI 1852, 90r).
- Sonadelles: cognom registrat els segles XIX i XX. Actualment, encara és viu a la vila. Les referències escrites més antigues són "Josep Sonadelles" (PPQ 1817) i "Rosalia Sonadelles" (PPQ 1817).
- Tarragó: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. És un dels cognoms més abundants en aquells segles, i actualment encara té molta vitalitat a la vila. La referència escrita més antiga és "Joan Tarrago" (CAP 1734, 224v, 226v, 236v).

Tàrrega: àlies. “Francisco Domenec àlies Tàrrega” (ACRE340-62-T2-6, 1757).

Teixidor: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. És un dels cognoms més abundants en aquells segles, i actualment encara té molta vitalitat a la vila. S’han recollit les formes Teixidor, Teixido i Teixidó. La referència escrita més antiga és “Francisco Teixidor” (ACRE340-62-T2-153, 1727).

Tollossa, na: prenom femení. “Mateu de na Tollossa” (MO 1329), “na Tollossa” (MO 1329).

Torner: cognom registrat els segles XV, XVI, XVII, XVIII i XIX. És un dels cognoms força abundant en aquells segles, i actualment encara és viu a la vila. Les referències escrites més antigues són “Joan Torner maior” (FO 1497), “Joan Torner menor” (FO 1497).

Torres: cognom registrat el segle XIX. Actualment és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “la viuda de Francisco Torres” (AMI 1852, 44r).

Tortoxí: àlies o renom. “Toni Tortoxí” (CAP 1607, 100v, 108v), “lo Tortoxí” (CAP 1607, 108v).

Tramunt: cognom registrat el segle XX. Les referències escrites més antigues són “Francisco Tramunt Veá” (RTD 1903, 70) i “Pius Tramunt Servelló” (RTD 1903, 70). Actualment encara és viu a la vila.

Trifó: cognom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita més antiga és “Mahoma Trifo” (PH 1349).

Tronxo: Possiblement es tracta d’un renom o un àlies. “Bertomeu Tronxo” (FO 1553).

Valentí: àlies. “Antoni N. (a) Valenti” (RTD 1898, 21).

Vallespir: cognom registrat els segles XVII i XX, amb les formes Vallespir i Vallespi. La referència escrita més antiga és “Antoni Vallespir” (CAP 1607, 96v).

Vallverdú: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Antoni Vallverdú” (AMI 1852, 107).

Veà: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. És força abundant en el segle XX, i és viu actualment a la vila. S’han recollit les formes Veyá, Veá i Veà, i, una sola vegada Bea. La referència escrita més antiga és “Francisco Veyá” (CAP 1734, 225r, 230r).

“TORTOXÍ:
ÀLIES O RENOM.
TONI TORTOXÍ
(CAP 1607, 100V,
108V), LO TORTOXÍ
(CAP 1607, 108V).”

- Veller: cognom registrat el segle XVII. La referència escrita més antiga és “Pere Veller” (CAP 1607, 91*v*, 108*r*).
- Vernet: cognom registrat el segle XVIII. S’ha recollit amb la forma Bernet. La referència escrita més antiga és “Isabel Bernet” (RZ 1787 83, 93).
- Vesca: cognom registrat el segle XVIII. La referència escrita més antiga és “Francisco Vesca” (CR 1771 306).
- Viana: cognom registrat el segle XVI. La referència escrita més antiga és “Joan Viana” (FO 1553).
- Viaplana: cognom registrat els segles XVIII, XIX i XX. És un cognom força abundant en aquells segles, i actualment encara és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Miquel Viaplana” (RZ 1787 94).
- Vidal: cognom registrat els segles XIV i XIX. La referència escrita més antiga és “Domingo Vidal” (MO 1350).
- Vila: cognom registrat els segles XVI, XVII, XVIII, XIX i XX. És un dels cognoms més abundants en aquells segles, i actualment encara té molta vitalitat a la vila. Les referències escrites més antigues són “Gabriel Vila” (FO 1553) i “Miquel Vila” (FO 1553).
- Vilaplana: cognom registrat els segles XVI, XVIII. Actualment és viu a la vila. La referència escrita més antiga és “Esteve Vilaplana” (FO 1553).
- Vilar: cognom registrat el segle XX, amb la forma Vilá. La referència escrita més antiga és “Joaquim Vilá i Prunera” (RTD 1908, 131).
- Vilaró: cognom registrat el segle XIX. La referència escrita més antiga és “Damià Vilaró” (AMI 1852, 991*r*).
- Vilars: cognom registrat els segles XIX i XX, amb la forma Vilás i Vilas. Les referències escrites més antigues són “Francisco Vilás” (AMI 1852, 116*v*), “Josep Vilas” (AMI 1852, 119*v*), “Ramon Vilas” (AMI 1852, 122*v*).
- Vilell (1): cognom morisc registrat els segles XIV i XV. Amb les formes Vilell, Vilel, Villell i Viliel. Les referències escrites més antigues són “Juci Vilell” (MO 1329), “Mafomat Villell” (MO 1329) “Mafoma fyl de Juçi Vilell” (MO 1329).
- Vilell (2): prenom morisc registrat el segle XIV. La referència escrita és “Vilell fill de Mahoma Vilel” (PH 1349).
- Vinyes: cognom registrat el segle XIX. Encara és viu a la vila. S’ha recollit amb les formes Vines i Viñes. Les referències escrites més antigues són “Josep Vines” (AMI 1852, 88*r*), “Miquel Viñes” (AMI 1852, 118*v*).
- Violant: prenom femení. “Galceran de Oscos y Violant sa muller” (CAP 1607, 96*r*).
- Virgili: cognom registrat els segles XV, XVI i XVII. Amb les formes Virgili i Vergili. La referència escrita més antiga és “Guillem Virgili” (FO 1497).
- Ximet: No és un cognom, sinó un àlies derivat de l’hipocorístic de Joaquim. “Francisco Estivill Chimet” (AMI 1852, 113*r*).

BIBLIOGRAFIA

- IGLÉSIES FORT, Josep (1992): *El Fogatge de 1497: estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana.
- (1979-1981): *Fogatge de 1553: estudi i transcripció*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- MOLL, Francesc de B. (1982): *Els llinatges catalans. Catalunya, País Valencià, Illes Balears, assaig de divulgació lingüística*. Mallorca: Moll.
- ORTEGA, Pascual (1996): “Rentas del castellán de Amposta (orden del Hospital) en las encomiendas de Ascó, Caspe y Miravet a principios del siglo xv”, a *Miscel·lània de textos medievals*, 8. Barcelona: CSIC.
- (ed.) (1997): *Monedajes de las encomiendas hospitalarias de Ascó, Horta y Miravet (siglo XIV)*. Saragossa: Anubar ediciones.
- (2006): *La població de les comandes templeres i hospitaleres d'Ascó, Horta i Miravet (segles XII-XIV)*. Batea: Secció d'Arqueologia del Patronat Pro Batea.
- ORIOI CARAZO, CARMÉ (2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*. Valls: Cossetània.
- ORTEGA Y ESPINÓS, José (1859): *Historia de las escuadras de Cataluña, su origen, sus proezas, sus vicisitudes intercalada con la vida y hechos de los mas célebres ladrones y bandoleros*. Madrid: Librería Española; Barcelona: Librería del Plus Ultra: La Española.